

Sait Faik Abasıyanık
Alemdağ'da
Var Bir Yılan

telgrāfhane
yayınları

İçindekiler

Öyle Bir Hikâye	●	7
Yalnızlığın Yarattığı İnsan	●	15
Alemdağ'da Var Bir Yılan	●	23
Panco'nun Rüyası	●	27
Melâhat Heykeli	●	31
Yani Usta	●	35
İki Kişiye Bir Hikâye	●	39
Rıza Milyon-er	●	47
Sarmaşıklı Ev	●	55
Eftalikus'un Kahves	●	61
Hişt, Hişt!..	●	67
Dülger Balığının Ölümü	●	71
Kafa ve Şişe	●	75
Çarşıya İnemem	●	79
Dolapdere	●	85
Bir Hastalık	●	89
Yılan Uykusu	●	95

Öyle Bir Hikâye

Sinemadan çıktığım zaman yağmur yine başlamıştı. Ne yapacağım? Küfrettim. Ana avrat küfrettim. Canım bir yürümek istiyordu ki... Şoförün biri:

“Atikali, Atikali!” diye bağırdı.

Gider miyim Atikali’ye gecenin bu saatinde, giderim. Atladım şoförün yanına. Dere tepe düz gittik. Otomobilin buğulu, damlalı camlarında kırmızı, sarı, yeşil, türlü ışıklar görerek, bir renk dalgası içinde Atikali’ye vardık.

Şişli’de Bomonti durağından yüz adım yürüsem evime varır, iki yorganlı yatağımın çukuruna büzülür, dostum Panco’yu düşünürüm. Şimdilik başka kimsem yok. İstanbul adalarının birinde hasta anam yatar döşeğinde. Kara köpeğim de karyolasının altında onu ve beni bekler. Panco, Çilek isimli bir sokakta oturur. Futbol oyunları görür rüyasında. Yahut da yine rüyasında pişpirik oynar. Ben gece yarısından sonra yağmurlu bir havada Atikali’deyim. Sözümlü ona bir bulvar üstündeyim. Yürüyorum. Yağmur yağıyor da yağıyor. Evet, yağmurun, yalnızlığın, Atikali’nin hakkı var: Uzaklaştıkça anamı, Panco’yu, köpeğim Arap’ı daha çok özleyorum.

Üçü de uykudadır. Annem horluyor, Arap uyanmış, sokağa kulak veriyor, Panco rüya da görmüyor, demincek attım.

Ben, iki insan ve bir hayvan düşünerek yağmurun altında, Atikali’nin bilmediğim sokaklarına sapıyorum. Bekçi düdükleri geliyor. Bir evden deli gibi birisi fırlıyor. Üstüme çullanıyor.

“Dostumu öldürdüm abi,” diyor, “sakla beni.”

Paltomun cebini gösteriyorum. Dikişlerinden yağmur girmiş, sabahki yediğim simidin susamları kokan cebimi. Girip kayboluyor.

“İsmi ne senin?” diye sesleniyorum cebime:

“Hidayet.”

“Neden öldürdün, Hidayet?”

“Seviyordum be abi!”

“Nasıl seviyordun; Hidayet!”

“Deli gibi be abi! Gün onunla ağarıyordu. Ben susam helvası satarım abi gündüzleri. Cebin de mis gibi simit kokuyor abi. Gün onunla ağarır; onunla kararır. Bir dakikam yoktu onu düşünmediğim. Abi, rüyada gibi yaşıyordum. Her laf gelir gider ona dayanırdı. İnsanlar bana bir laf söylerdi. O ne cevap verebilir, diye düşünürdüm. Bir şey alacak olsam o alır mıydı acaba? derdim. Bir şey yesem içime sinmezdi. Biri yol sorsa o gösterir miydi, diye kafama sormayınca ve içimde o, yol göstermeyince aptal aptal bakardım. Bir güzel şey görsem ona göstermezsem, gösteremediğim için zevk alamazdım güzel şeyden.”

“İsmi ne idi?”

“Pakize.”

“Sonra Hidayet?”

“Sonra abi... Hava kararır. Susam helvalarını kahveye bırakır, iki bardak şarap içmeye koşardım. Afyon mu katardı pezevenk meyhaneci nedir, içer içmez Pakize karşıma dikiliverirdi capcanlı, sıcacık.”

“Sahiden mi?”

“Yok be yalancık, hülyadan be abi! Artık konuşur dururdum abi.”

“Sus, gelen var, Hidayet.”

Hidayet, paltomun cebinde bir susam tanesi gibi büzülürdü.

Yağmur dinmişti. Ortalık bir parça ağarmış gibiydi. Hidayet cebimden seslendi:

“Anlatayım mı ötesini abi?”

“Anlatma, yeter bu kadarı.”

“Peki abi, sustum. Nasıl istersen abi. Ama anlat beni Panco’ya, emi?”

“Anlatırım Hidayet.”

“Ama ötesi daha kıyak abi.”

“Ötesini ben uydururum Hidayet. Sen çık cebimden. Palto da ıslandı. İkinizi birden kaldıramıyorum, yorulдум.”

“Peki abi.”

Cebimdeki susam pire oldu. Fatih Camii avlusunun çitlembik ağacının dibine doğru fırladı gitti. Karanlıkta bir kıvılcım, kara bir kıvılcım gibi pırıldı.

Bir oh çektim. Rahatlamıştım. Keyiflenmiştim. Panco’ya domuzuna bir hikâye anlatacaktım: Hidayet Pakize’nin ta kalbine bir vuruşta kocaman bir çivi saplamıştı. Başka çaresi yoktu. Susam helvaları yiyen çocuklar, kadınlar Hidayet’ten bu hikâyeyi beklemezlerdi. Susam helvası karın doyurmazdı. Pakize “Susam helvacıya da varamam a,” demişti. Seviyormuş... Sevgi karın doyurur mu? Hidayet o akşam süslenmiş, Taksim’e çıkmıştı. On sekiz lira otuz yedi kuruş parası vardı. Bir meyhaneye girdi, içti de içti. İçtikçe Hidayet’e koydu. Artık minareye baktığı zaman minarenin aleminin göğsü doğru yükselişini Pakize ile bir bulutsuz ay mehtaplı gecede seyretmeyecekti, demek. Hırkaişerif’e bu yol mu gider, diye bir kadıncağz sorduğu zaman Hidayet kafasının içinde, sarı yün kazağı altında kaybolmuş, Pakize’ye aynı suali sorup da: “Bu yol mu gider, öteki mi, ben ne bileyim Fatma Hanım!” derse, o da kadıncağzın şaşırmış yüzüne gülümseyerek aynı şeyleri söyleyemeyecekti, ha.

Başını tüyler gibi, kediler gibi, temiz tülbentler ve mendiller gibi kokan Pakize’nin dizlerine hiç mi hiç koyamayacaktı.

Ulan bu çiviye de kim koymuştu cebine? O piç Abdullah yok mu? O canım çocuk. O çilli, esmer yüzlü, badik burunlu, Karakaplan kulübü santrhafi¹ canım oğlan Abdullah. O koymuş olacaktı çiviye. Yarım sinema bileti, yarım stadyum bileti, diş fırçası, İngiliz anahtarı, bozuk yale kilidi, ispermeçet² mumu, çiklet, kurtlu kiraz, sabun, karpuz kavun çekirdeği, soğan sarımsak koyan piç

1 Futbolda orta alanın ortasında oynayan oyuncu.

2 Balinalardan ve özellikle ispermeçet balinasının başından çıkarılan, mum yapımı ve kozmetik sanayisinde kullanılan beyaz bir madde.

kurusu çiviye ne bok yemeye kor? Kocaman temel enserisi¹. Pırıl pırıl da. Biz gibi de ince... Panco'ya hazırda hikâye.

"Ne arıyorsun buralarda gece yarısı hemşerim sen?"

"Bir arkadaşımı ziyarete gitmiştim. Ordan dönüyorum. Geç kalmışım."

"Nerde oturuyorsun?"

"Şişli'de."

Üstümü aradılar. Kaleminden başka 67 lira 30 kuruş param var. Bir hikâye müsveddesi, Panco'nun bir resmi, bir kalem daha.

"Nüfus kâğıdın yok mu yanında?"

"Yok!"

"Ne iş yaparsın?"

"Yazı yazarım."

"Ne yazısı, kâtip misin?"

"Kâtibim."

"Kimin yanında?"

"Kocaeli, İkbâl ambarında."

Nereden aklıma geldi de birdenbire söyleyiverdim Kocaeli İkbâl ambarını.

"Hadi bakalım. Tabana kuvvet. Dolaşma gece vakti, ihtiyar hâlinde."

Fatih Parkı'nın kenarından yürüyorum, Panco. Adamın biri oturmuş ıslak yere. Bacaklarını dimdik dikmiş. Kafasını parkın sınır demirlerine dayamış.

"Yaşasın demokrasi, yaşasın millet, yaşasın cumhuriyet!" diye bağırıyordu.

"Yaşasın hemşerim," dedim.

"Otur yanıma," dedi.

Oturdum. Oh! Sahiden rahatmış be. Islak ıslak. Soğuk soğuk.

"Benim bir karım var hemşerim. Suratını görsen bir aylık yola kaçarsın. Bir kızım var. Allah senin gibisine nasip etsin. Evli misin? Evli isen boşa, benim kızı al. Bir gözü kör, öteki gözü Yaradan'a yan bakar. Bir burnu var. Enfiye mendili dayanmaz. Sümüşü kollar. Mendili kokar, kendisi kokar. Yanından geçemezsin. Buram

1 Çekiçle dövülerek yapılan demir çivi.

buram aybaşı kokar. Bir oğlum var. On dokuz yaşında, sidik kokar. Ayak kokar, cigara kokar. Ev desen evlere şenlik abdesthane kokar. Hey büyük Allah'ım! Şu taşlara bak. Yıkadın pırıl pırıl. Şu yeşile boyanmış demirlere bak! Katı, katı ama mis gibi boya ve yağmur kokuyor. Şu çimenler. Şu bulutlar, şu kara kara, sarı sarı, kırmızı kırmızı, sarışın sarışın, esmer esmer geçen bulutlara bak! Şu gözlerimde büyüyüp büyüyüp, yıldız yıldız açılıp, ok ok, sivri sivri kapanan fenerlere bak! Şu baştan aşağıya yıkanmış daireye bak! Soğukmuş, yağmurmüş. Vız gelir. Tertemiz, kokusuz, ılık ve su içinde, bulut içinde kâinatın altında yatıyorum. Başımı demirlere dayamışım. Kıçım sular içinde, ne çıkar? Kâinat tepemde akıl ermez oyunlar oynuyor. Buhar su oluyor. Su çamurları, pislikleri temizliyor, çimenleri yeşil ediyor, ağaçları ağaç. Ne işim var evde? Otur sen de. Sen de gitme evine. Yatalım burda. Uyuyalım. Dur önce bir cigara yakalım.

Şu kibritin, şu yanmam diye fısır fısır fısırdayıp da sonradan peki, emret anam yanayım, diyen şu kibritin ışığına bak. Bu olur mu arkadaş? Böyle bir el sürçmesiyle açılıveren hararet, ılık, bayram gördün mü sen? Gül, sevin arkadaş. Şu ağzımızdan çıkan dumanlara bak! Nasıl uçuyorlar. Yaşıyorsun efendi. Pırıl pırıl, tane tane, ıslak ıslak. Cam cam, billur billur, fanus fanus, çeşmibülbüller gibi yaşıyorsun dostum. Dumanlarımıza, cigaralarımızın dumanlarına bak efendi! Bu mavi şey nedir? Bu insanın içini sevinçten, keyiften parlatan şey nedir? Ne kadınla yatmak ne şarap içmek, ne arkadaşlarla prafa¹ oynamak ne tiyatro, sinema seyretmek... Hepsi bir yana, dünyayı seyret. Al gözüm bak efendim. İşte sana kibrit alevi. İşte sana cigara dumanı! Hadi uyuyalım hemşerim.

Ha uyumadan evvel Panco'ya anlat beni. Fatih Parkı'nın demirine dayalı uyuyan adamı, cigarasının dumanını. Panco iyi çocuktur. Candır can. Selam söyle benden."

İyi ki şu ayakkabıları almışım. Bereket ki ayaklarım su çekmiyor. Her yanımda su içinde. Ayaklarım kaloriferli. "Cigaramın dumanı, yoktur yârin imanı. Altından köşk yaptırdım, gümüşten merdivanı" türküsünü bağıra bağıra söyleyerek uzaklaşırken arkamdan sesleniyordu.

1 İskambil kâğıtlarıyla oynanan bir oyun türü.

“Var ol! Gördün mü? Var mı imiş dünya? Panco’nun arkadaşı! Faik Bey’in oğlu.”

Zeyrek’teki setlerin üzerine oturdum. Önümde Vefa. Atatürk Bulvarı’nda cinler top oynuyor. Rüzgâr bir kaleden bir kaleye bulut atıyor. Yaşasın futbol maçları, diyorum. Seddin hangi tarafından ineceğimi düşünmek istiyorum. Ömrümde bir kere esrar çekmiştim Bursa’da. Yeşil camisinin avlusundaki sedde oturmuş, Nilüfer ovasına şiir düzerken ne taraftan ineceğimi şaşırmıştım. Adamın biri geçerken çağırıp, ne taraftan ineceğim ağabey, diye sorunca adamcağız gözümün içine korku ile bakmış, sonra gülümseyerek elimden tutup indirmişti. Gözlerini lise kasketinin şemsiperine¹ dikip:

“Yapma bir daha delikanlı,” demişti, “inmesi kolay. Biri gelir indirir. Ama bir de çıkmasını şaşıırırsan iflah olmazsın sonra,” demişti.

Şimdi artık böyle şey kullanmıyoruz ama o zamandan beri bir sedde çıkmayagörelim. Hep iniş yolunu unutuveriyoruz.

Panco hep kabahat sende. Sen ettin bu işi bana. Gece yarısı senin hesabına dolaşıyorum. Sen ettin bu işi.

Baktım, Zeyrek yokuşunun seddi dibinde uyumuş bir köpek. Yanına oturdum. Gözünü açtı. Bökül bökül baktı. Korka korka kafasını okşadım. Gözünü yumdu. Bir konferans da ben ona çektim. Dedim ki:

“Oğlum patlak göz. Ben insanoğlu. Sen hayvanoğlu. Bundan milyonlarca sene evvel her ikimiz de kurttuk, solucandık, tek hücreli mahluktuk. Ondan evvel boşlukta bir tozduk. Sonra bak işte bu hâle geldik. Bundan sonra belki böyle kalırız. Belki değişiriz. Ama böyle kalmayalım. Siz de bedbahtsınız, biz de. Evlerde uyuyanlar, ipekler içinde uyuyanlar, kadın koynunda uyuyanlar, soba başında kıvrılmış bobiler de var. Lastikten kemikleri, topları var. Hanımları atar, koşup getirirler. Sabahları kapıcılar gezmeye çıkarırlar. İnsanlar var, sevdiklerini almışlar şu saatte koyunlarına, dalmışlar iki kişilik rüyalarına. Pekâlâ ne yapalım? Ama sen Zeyrek yokuşunda kuyruksuz, tüysüz, uyuz, soğuktan titreyen bir sokak köpeği,

1 Şapka siperi.

ben Panco'nun arkadaşı, başka hiçbir şey değil, yağmura vurmuş, uykusuz, canı burnunda, yüreği Ağaççileği Sokağı'nda, kafası Bomonti tramvay durağından yüz metre uzakta, kirli bir yastıkta bir adamcağızım. Ne yapalım? Günün birinde dostluklardan, insanlardan ve hayvanlardan ve ağaçlardan ve kuşlardan ve çimenlerden yapılmış vazife hissi ile çarpan yüreklerle dolu bir âlemde yaşayacağımızı düşünelim. Bir ahlakımız olacak ki hiçbir kitap daha yazmadı. Bir ahlakımız, bugün yaptıklarımıza, yapacaklarımıza, düşündüklerimize, düşüneceklerimize hayretler içinde bakan bir ahlakımız. O zaman seninle daha uzun dostluklar ederiz patlak göz. O zaman hiç merak etme. Dostum Panco da bana hak verecektir. Kilise ahlakından söz açmayacak. Dostluğun olağanüstü güzelliğini çocuklarına anlatacaktır."

Atatürk Köprüsü'nde rastladım adama. İki elini tırbazana dayamış, Haliç'e öğürüyordu. Yanında durdum. Zıplar gibi iki üç defa daha ayakkabılarının ucuna basarak yükseldi. Sonra durdu. Mendilimi çıkarıp gidip yüzünü sildim. Ağzını sildim. Gözüne düşen saçlarını elimle taradım. Yüzünü bana çevirince iki büyük ve siyah göz dostça baktı.

"Çok içtim amca," dedi. "Ukalalık etmedim."

"İçmeli delikanlı," dedim, "içince çok içmeli."

"Aşkolsun amca," dedi, "sen de bizdenmişsin."

"Zamanında," dedim.

"Çok mu içerdin?" dedi.

Alt dudağımı üst dudağıma adamakıllı yapıştırıp sağ elimle de havaya hafiften iki üç tokat salladım. Panco, sen de yap böyle, ne demek istediğimi anlarsın.

"Belli, belli amca," dedi. "Suratında nur kalmamış." Kızdım.

"Nurum içimde oğlum," dedim, "içim pırıl pırıl. İçim aşkla dolu, dostlukla dolu, hiç olmazsa bu akşamlık. Sen bakma o yüzdeki nura. Yalancısıdır, aldatır."

"Öyle mi dersin?" dedi. Arkasından "Öyle mi derler tombul gelin böyle mi derler?" şarkısını söyleyerek uzaklaşırken yakaladım.

"Yok," dedim, "salıvermem seni. Anlat bana, nerde içtin?"

"Nerde olacak amca, bırak gece yarısı hoşbeşi Allah aşkına, aydım artık, gidip yatayım. Yarın erken araba koşacağız. Moruk kıyameti koparır uyutamazsak.